

Från lagstiftningsarbetet

Lagstiftning i riksdagen våren 2016

I denna översikt lämnas en redogörelse för lagstiftning som har antagits av riksdagen under våren 2016. Redogörelsen gör inte anspråk på att vara fullständig. Lagstiftning om skatt och tull har förbigåtts. Om inte annat sägs har lagen eller lagändringen trätt i kraft senast den 18 september 2016. I de fall som SFS-nummer saknas hade författningen den 1 september 2016 ännu inte kommit ut från trycket.

Statsrätt

Riksdagen har godkänt ett protokoll om ändring av Europakonventionen som syftar till att öka effektiviteten hos Europadomstolen. Protokollet innebär bl.a. att det tydliggörs att det i första hand är konventionsstaterna som ansvarar för att rättigheterna i Europakonventionen upprätthålls och att de har en viss bedömningsmarginal när de utövar denna skyldighet. En ändring har därför gjorts i *lagen om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*. Ändringen träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Ändringar har gjorts i *lagen om kungörande av lagar och andra författningar* som innebär att lagar och förordningar ska kungöras elektroniskt genom att Svensk författningssamling (SFS) publiceras på en särskild webbplats. Regeringen ska ansvara för publiceringen. Lagändringarna träder i kraft den dag som regeringen bestämmer. Andra ändringar i samma lag innebär att regeringen fått möjlighet att meddela föreskrifter om att en länsstyrelses föreskrifter om förbud mot eldning utomhus och liknande förebyggande åtgärder mot brand inte behöver kungöras i länets författningssamling. Ändringarna möjliggör att föreskrifter om eldningsförbud kan träda i kraft tidigare än förut och därigenom skapas förutsättningar för att förbättra samhällets skydd mot brand (SFS 500).

Offentlighet och sekretess

Ändringar i *offentlighets- och sekretesslagen* och *rättegångsbalken* syftar till att skapa en mer enhetlig rättstillämpning och bättre anpassa regleringen till Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen. Ändringarna innebär bl.a. att det blivit tydligare vilka slags beslut som omfattas av huvudregeln om att uppgifter som tas in i domstolsavgöranden blir offentliga. Vidare har det klargjorts att domstolarna ska göra en noggrann avvägning mellan offentlighetsintresset och sekretessintresset för varje uppgift som ingår i ett sådant avgörande när de överväger

om ett beslut om fortsatt sekretess ska fattas. Även om intresset av offentlighet många gånger måste anses väga tungt ska det i vissa fall ändå vara möjligt att hemlighålla vissa skyddsvärda uppgifter i en dom eller ett beslut, t.ex. identiteten på en målsägande i ett mål om sexualbrott. Genom ändringarna har samtidigt tydliggjorts att vissa slags uppgifter, t.ex. sådana som gäller resultatet av prövningen eller identiteten på någon som en anklagelse om brott har riktats mot, har ett särskilt stort offentlighetsintresse. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2016 (SFS 501 f.).

Annan offentlig rätt

Begravningslagen har ändrats. Lagändringarna innebär att metallföremål som inte förbränts vid kremering och som skiljts från askan ska återvinnas genom s.k. materialåtervinning. Den ersättning som innehavaren av krematoriet får från återvinningen ska, efter att eventuella kostnader för återvinningen dragits av, tillföras Allmänna arvsfonden. Om kostnaderna för återvinningen överstiger intäkterna ska huvudmannen för begravningsverksamheten stå för den kostnaden. Ändringarna innebär vidare att systemet som reglerar kostnader vid gravsättning mellan huvudmännen för begravningsverksamheten, den s.k. begravningsclearingen, har avskaffats. En följdändring har gjorts i *lagen om Allmänna arvsfonden*. Vissa lagändringar har trätt i kraft medan övriga träder i kraft den 1 januari 2017 (SFS 559 f.).

Lagen om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting och *lagen om proportionellt valsätt* har ändrats. Lagändringarna innebär att regeringen vid bildandet av nya landsting och omfattande ändringar i landstingsindelningen, i likhet med vad som redan gäller vid ändringar i kommunindelningen, ska bestämma att ett särskilt organ, s.k. indelningsdelegerade, ska utöva beslutanderätten för det ny- eller ombildade landstinget under en övergångsperiod. Vidare innebär ändringarna att det införts en möjlighet för kommuner och landsting att lämna bidrag i samband med ändringar i landstingsindelningen för att motverka att ändringen leder till höjd kommunalskatt (SFS 739 f.).

Lantmäteriet har fått utökade möjligheter att lämna ut uppgifter ur lägenhetsregistret på medium för automatiserad behandling. Syftet med den gjorda ändringen i *lagen om lägenhetsregister* är att möjliggöra en effektivare uppdatering av lägenhetsregistret. Lagändringen omfattar endast sådana utlämnanden som sker till kommuner för att dessa ska kunna fullgöra sina skyldigheter att registrera ändringar och kompletteringar av vissa uppgifter i registret (SFS 397).

Konsumenträtt

För att stärka konsumentskyddet och för att förhindra näringsidkare från att fortsätta lämna krediter trots allvarliga brister i kreditprövningen har ändringar gjorts i *konsumentkreditlagen* och *lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter* som innebär att Konsumentverkets beslut om förbud för en näringsidkare att lämna krediter ska gälla omedelbart om inte något annat anges i beslutet (SFS 425 f.).

Konsumentombudsmannens (KO) befogenheter och tillgängliga sanktioner vid tillsynen enligt *marknadsföringslagen* och *lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden* har stärkts. Ändringarna innebär att de förbud och ålägganden som KO får besluta om enligt dessa lagar inte längre är beroende av näringsidkarens godkännande och att KO getts möjlighet att bestämma att sådana beslut ska gälla omedelbart. För att göra sanktionen marknadsstörningsavgift mera förutsebar och enklare för domstolarna att tillämpa har ändringar gjorts som innebär att det uttryckligen anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid prövningen av om överträdelsen är av sådant allvar att avgiften ska dömas ut. För att möjliggöra fastställande av marknadsstörningsavgift inom ramen för ett större intervall har de nuvarande beloppsgränserna (5 000–5 miljoner kronor) höjts. Marknadsstörningsavgiften ska fastställas till lägst 10 000 kronor och högst 10 miljoner kronor. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2016 (SFS 793 f.).

I syfte att säkerställa att svensk rätt står i överensstämmelse med ett EU-direktiv på området har en ändring gjorts i *lagen om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt*. Ändringen innebär att konsumenter som ingår en särskild typ av avtal om boenderabatter, s.k. långfristiga semesterprodukter, ska få en något utökad rätt att säga upp avtalet (SFS 312).

Immateriellrätt

Ändringar har gjorts i *patentlagen* och *offentlighets- och sekretesslagen*. Innehavaren av ett europeiskt patent måste i dag validera och upprätthålla patentet i varje land för sig. Lagändringarna innebär att fristen för validering i vissa fall skjuts fram. De innebär även att en tilltalad i ett brottmål om patentintrång får invända att patentet är ogiltigt utan att väcka talan. Dessutom har nya bestämmelser införts om sekretess hos Justitiekanslern och domstolar för fall när skadestånd krävs för fel som begåtts av den enhetliga patentdomstolen. Lagändringarna träder i kraft den dag som regeringen bestämmer (SFS 726 f.).

Lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen, firmalagen och *varumärkeslagen* har ändrats till följd av ändringar i EU:s varumärkesförordning. Lagändringarna innebär bl.a. ändrade hänvisningar och ny terminologi i enlighet med den ändrade förordningen. De omfattar även att bestämmelserna i varumärkeslagen om straffansvar och förverkande av egendom inte ska gälla vid intrång i

ett EU-varumärke om varorna endast passerar genom EU utan att släppas ut på EU:s marknad (SFS 371 f.).

Plan- och bygglagstiftning

Ändringar i *plan- och bygglagen* innebär att kommunala beslut att anta, ändra eller upphäva detaljplaner eller områdesbestämmelser inte längre ska överklagas till länsstyrelsen utan direkt till mark- och miljödomstolen. Ändringarna syftar till att effektivisera prövningen av sådana beslut, bl.a. genom att detaljplaner och områdesbestämmelser snabbare ska kunna få laga kraft (SFS 252).

Som ett led i genomförandet av ett EU-direktiv om hissar har ändringar gjorts i *plan- och bygglagen*. Ändringarna innebär att lagen kompletterats med en rätt för en tillsynsmyndighet att hos den som installerar hissar få tillgång till produkter för kontroll, på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs och få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder (SFS 140).

Associationsrätt

Lagen om ekonomiska föreningar har moderniserats i syfte att förbättra möjligheterna att bedriva kooperativt företagande. Ändringar har också gjorts i bl.a. *bostadsrättslagen*, *lagen om kooperativ hyresrätt*, *lagen om bank- och finansieringsrörelse* och *försäkringsrörelselagen*. Lagstiftningen har anpassats till de förutsättningar som råder i dag när det gäller verksamhet, organisation och kapital. Lagstiftningen har också förenklats och anpassats till motsvarande regler i aktiebolagslagen. Ändringarna rör bl.a. möjligheten att bedriva verksamhet i delägda företag, investerande medlemmar, möjligheten att använda elektronisk kommunikation, kapitalskyddet och reglerna om föreningsstämman och styrelsen (SFS 108 f.).

För att komplettera en EU-förordning och genomföra ett EU-direktiv, det s.k. revisionspaketet, har antagits en ny lag, *lagen om tillsyn över företag av allmänt intresse i fråga om revision*, och ändringar har gjorts i bl.a. *revisorslagen*, *aktiebolagslagen* och *revisionslagen*. Huvudsyftet är att stärka revisionskvaliteten och revisorns oberoende. Ändringarna innebär bl.a. följande. Revisionsberättelsen ska innehålla mer information till nytta för företagets intressenter. Börsbolag och de mest betydande finansiella företagen ska byta revisionsbyrå efter viss tid (s.k. byrårotation). Valet av ny revisor ska föregås av ett anbudsförfarande. Revisionsutskotten, som övervakar att företagets redovisning sköts på ett bra sätt, har fått fler uppgifter. Fler finansiella företag ska ha ett revisionsutskott. Om ett börsbolag eller finansiellt företag åsidosätter sina skyldigheter när det gäller revision, har Finansinspektionen getts möjlighet att kunna ingripa. Kraven på revisorns opartiskhet och självständighet har skärpts, bl.a. när det gäller möjligheten för revisorn att lämna konsulttjänster till det granskade företaget. Revisornämnden har getts utökade befogenheter och möjlighet att

vidta nya former av disciplinära åtgärder, bl.a. beslut om sanktionsavgifter och tidsbegränsat förbud att utöva revisionsverksamhet. Revisorsnämnden ska själv utföra kvalitetskontrollen av revisorer som har revisionsuppdrag i de mest betydande finansiella företagen (SFS 429 f.).

Näringsrätt

Bestämmelserna om interimistiska beslut vid överprövning av en upphandling och av ett avtals giltighet har förtydligats i syfte att underlätta genomförandet av skyndsamma upphandlingar. Ändringar har gjorts i *lagen om offentlig upphandling*, *lagen om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster* och *lagen om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet*. Ändringarna innebär att det i lagbestämmelserna har lyfts fram att användarnas intresse, allmänintresset och övriga berörda intressen ska beaktas när domstolen fattar ett interimistiskt beslut (SFS 389 f.).

För att åstadkomma bättre överensstämmelse mellan den svenska regleringen i *marknadsföringslagen* och EU-direktivet om otillbörliga affärsmetoder har en ändring gjorts i lagens bestämmelser om aggressiv marknadsföring. Ändringen innebär ett förtydligande genom att de omständigheter som enligt direktivet ska beaktas vid bedömningen av om en affärsmetod innebär trakasseri, tvång, fysiskt våld eller otillbörlig påverkan har tagits in i lagtexten (SFS 22).

Lagen om elektromagnetisk kompatibilitet har ändrats för att genomföra ett EU-direktiv. Ändringarna innebär att regeringen bemyndigats att meddela föreskrifter om sanktionsavgifter. Ett befintligt bemyndigande för regeringen (eller myndighet) att meddela föreskrifter har utökats till att omfatta föreskrifter om skadeförebyggande arbete och åtgärder när en utrustning inte överensstämmer med gällande krav (SFS 362).

En ny lag, *elsäkerhetslagen*, har antagits och ändringar har gjorts i *el-lagen*. Den nya lagen innehåller bestämmelser om elinstallationsarbete och de bestämmelser om elsäkerhet och skadestånd som tidigare fanns i ellagen. De nya bestämmelserna innebär i huvudsak att alla företag som utför elinstallationsarbete ska ha en auktoriserad elinstallatör och ett egenkontrollprogram som säkerställer att arbetet utförs på rätt sätt och av personer med rätt kompetens, att företag som utför elinstallationsarbete på någon annans anläggning måste anmäla sin verksamhet till tillsynsmyndigheten, att tillsynsmyndigheten beslutar om auktorisation för elinstallatören efter ansökan och att det bara är personer med auktorisation som elinstallatör och personer som omfattas av ett företags egenkontrollprogram som får utföra elinstallationsarbete, med vissa specificerade undantag. En ändring har också gjorts i *lagen om hotell- och pensionatrörelse* som innebär att ansvaret för tillsyn över elsäkerhet i hotell- och pensionatrörelser tydliggjorts (SFS 732 m.fl.).

Organisationsstrukturen för statens riskkapitalinsatser för företag ska förändras, bl.a. har regeringen bemyndigats att inrätta ett nationellt utvecklingsbolag, som ska investera indirekt i företag i utvecklingsfaser genom privat förvaltade fonder. De av staten helägda bolagen Fouriertransform Aktiebolag och Inlandsinnovation AB ska inordnas under det nationella utvecklingsbolaget i en gemensam koncern. Det nationella utvecklingsbolaget beräknas kunna inleda sin verksamhet under 2017. Viss verksamhet som det nationella utvecklingsbolaget kommer att bedriva kan komma att innefatta stödgivning enligt EU:s statsstödsregler. En ny lag, *lagen om överlämnande av vissa förvaltningsuppgifter till nationellt utvecklingsbolag*, har därför antagits som syftar till att göra det möjligt för det nationella utvecklingsbolaget att lämna stöd inom ramen för EU:s statsstödsregler. Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 2017 (SFS 767).

Lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler har ändrats så att det införts en skyldighet för den som genomför en stödåtgärd att lämna uppgifter för offentliggörande och rapportering av stödåtgärden och att föra register över åtgärden. Vidare har det införts en bestämmelse om hur en allmän domstol ska beakta ett yttrande från Europeiska kommissionen som rör tillämpningen av EU:s statsstödsregler (SFS 604).

Giltighetstiden för *lagen om effektreserv* har förlängts t.o.m. den 15 mars 2025. Lagen har också ändrats så att den systemansvariga myndigheten Svenska kraftnät vid upphandlingen av effektreserven ska kunna ingå avtal om minskad elförbrukning utan några särskilda begränsningar när det gäller möjliga avtalsparter (SFS 422).

I *lagen om måttenheter, mätningar och mätdon* har bestämmelser om en sanktionsavgift införts. De innebär att om t.ex. en tillverkare, en importör eller en distributör uppsåtligen eller av oaktsamhet har brutit mot föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska denne åläggas en sanktionsavgift. Lagen anpassas genom detta till de omarbetade direktiven om icke-automatiska vågar och om mätinstrument (SFS 330).

Finansmarknadslagstiftning

För att komplettera en EU-förordning om värdepapperscentraler har ändringar gjorts framför allt i *lagen om kontoföring av finansiella instrument*. Ändringarna innebär bl.a. att termen värdepapperscentral ersatt termen central värdepappersförvarare och att lagens rubrik ändrats till *lagen om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument*. Ändringarna innebär vidare att det införts nya bestämmelser om behörig myndighet, tillsynsbefogenheter och sanktioner m.m. samt att bestämmelserna om auktorisation av centrala värdepappersförvarare upphävts. Följdändringar har gjorts i ett tjugotal lagar. Det har också gjorts ändringar i *aktiebolagslagen* som innebär att svenska avstämningsbolag får registrera aktierna i bolaget hos vilken värde-

papperscentral som helst inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Andra ändringar i samma lag gäller ansvaret för aktiebooken. Som en följd av dessa ändringar ska utländska värdepapperscentraler i vissa fall vara skyldiga att lämna ett åtagande att följa relevanta skatterättsliga bestämmelser (SFS 51 f.).

En bestämmelse om amorteringskrav har införts i *lagen om bank- och finansieringsrörelse*. Amorteringskravet innebär att kreditinstitut som lämnar bolån till enskilda personer ska tillämpa återbetalningsvillkor som är förenliga med en sund amorteringskultur och motverkar alltför hög skuldsättning hos hushållen. Amorteringskravet syftar till att motverka makroekonomiska och finansiella stabilitetsrisker förknippade med hushållens skuldsättning. Regeringen (eller myndighet) får meddela föreskrifter om amorteringskravet (SFS 346).

Ändringar i *lagen om utgivning av säkerställda obligationer* avser de s.k. matchningsreglerna som ställer krav på utgivaren av säkerställda obligationer att ha en säkerhetsmassa som svarar mot värdet av de utgivna obligationerna. Tidigare skulle säkerhetsmassan uppgå till mer än 100 procent. Ändringarna innebär att säkerhetsmassan ska uppgå till minst 102 procent av värdet på de fordringar som kan göras gällande mot utgivaren på grund av obligationerna (SFS 504).

För att genomföra ett EU-direktiv om insättningsgaranti har ändringar gjorts i *lagen om insättningsgaranti*, *lagen om bank- och finansieringsrörelse*, *lagen om värdepappersmarknaden*, *offentlighets- och sekretesslagen* och *lagen om resolution*. Insättningsgarantidirektivet syftar till att harmonisera och stärka konsumenternas skydd för insättningar. Ändringarna innebär bl.a. att det införts harmoniserade regler för finansieringen av insättningsgarantisystemen, att utbetalningstiden vid ersättningsfall förkortats och att informationen till insättarna förbättrats (SFS 625 f.).

För att komplettera en EU-förordning har det antagits en ny lag, *lagen om förmedlingsavgifter för kortbaserade betalningstransaktioner*. Förordningen syftar till att fastställa enhetliga krav och skapa gemensamma regler för kortbaserade betalningstransaktioner inom Europeiska unionen. Förordningen innehåller bl.a. regler om taknivåer i vissa fall för de förmedlingsavgifter som kortinlösaren får ta ut av kortutgivaren vid en kortbetalning. I lagen pekas bl.a. behöriga myndigheter ut. Lagen innehåller också bestämmelser om tillsyn och ingripanden och om avgifter till Finansinspektionen för att utöva tillsyn (SFS 415).

För att komplettera EU:s marknadsmissbruksförordning och för att anpassa svensk rätt till ett EU-direktiv om marknadsmissbruk har ändringar gjorts i bl.a. *lagen om handel med finansiella instrument* och *lagen om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument*. Genom ändringarna har klargjorts hur marknadsaktörer ska agera för att uppfylla sina skyldigheter enligt marknadsmissbruksförordningen och göra det möjligt för Finansinspektionen att vidta åtgärder för att

övervaka att förordningen följs. De beslutade lagändringarna utgör ingen fullständig anpassning av svenska bestämmelser till den nya EU-regleringen (SFS 714 f.).

Transporträtt och lagstiftning om kommunikation

En ny lag, *lagen om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät*, har antagits. Följdändringar har gjorts i ett antal lagar. Den nya lagen innehåller bestämmelser om bl.a. tillträde till fysisk infrastruktur, samordning av bygg- och anläggningsprojekt och bestämmelser om information och öppenhet i syfte att underlätta och påskynda utbyggnaden av höghastighetsnät för elektronisk kommunikation. Lagen genomför ett EU-direktiv som bl.a. syftar till att sänka kostnaderna för utbyggnad av nät för såväl fast som trådlöst bredband (SFS 534 m.fl.).

En ny lag, *lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering*, har antagits med följdändringar i ett stort antal lagar. Den nya lagen ersätter *lagen om kvalificerade elektroniska signaturer* (SFS 561 m.fl.).

För att genomföra ett EU-direktiv har en ny lag, *lagen om marin utrustning*, antagits. Den innehåller bestämmelser om krav på marin utrustning och skyldigheter för tillverkare och andra ekonomiska aktörer som tillhandahåller sådan utrustning på marknaden. Vidare innehåller den bestämmelser om marknadskontroll av att marin utrustning uppfyller föreskrivna krav och om sanktionsavgifter om kraven inte följs (SFS 768).

En ny lag, *lagen om radioutrustning*, med en följdändring i *lagen om elektronisk kommunikation* har antagits. Genom den nya lagen införlivas i svensk rätt ett EU-direktiv, det s.k. radioutrustningsdirektivet. Lagen som ersätter *lagen om radio- och teleterminalutrustning* (RTTL) innehåller bl.a. bestämmelser om tillhandahållande av radioutrustning, användning av radioutrustning och bestämmelser om marknadskontroll (SFS 392 f.).

Ändringar har gjorts i *lagen om elektronisk kommunikation* som innebär att Post- och telestyrelsen (PTS) ska få meddela de förelägganden och förbud som följer av de skyldigheter som anges i den EU-förordning som kallas TSM-förordningen (Telecom Single Market). De ändrade befogenheterna för PTS handlar om åtgärder för att säkerställa en öppen internetanslutning och åtgärder för att roamingförordningens nya lydelse enligt TSM-förordningen och samtliga genomförandeakter som har beslutats med stöd av förordningen ska följas (SFS 344).

Med anledning av ett EU-direktiv har en ny lag antagits, *lagen om fritidsbåtar och vattenskotrar*. *Lagen om vissa säkerhets- och miljökrav på fritidsbåtar* har upphävts och en följdändring har gjorts i *drivmedelslagen*. Den nya lagen reglerar krav på fritidsbåtar, vattenskotrar och viss utrustning samt skyldigheter för olika aktörer. Lagen innehåller också ett antal normgivningsbemyndiganden som ska göra det möjligt att

genomföra de mer detaljerade delarna av direktivet genom bestämmelser i förordningar eller myndighetsföreskrifter (SFS 96 f.).

Arbetsrätt och diskrimineringslagstiftning

En ny lag, *lagen om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden*, har antagits. En följdändring har gjorts i *offentlighets- och sekretesslagen*. Den nya lagen innebär att en arbetsgivare inte får utsätta en arbetstagare för repressalier på grund av att arbetstagaren slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. En arbetstagare som utsätts för repressalier ska ha rätt till skadestånd för såväl förlust som kränkning. Även en inhyrd arbetstagare omfattas av repressalieskyddet. Lagen innebär inte någon inskränkning av det skydd som kan gälla på annan grund. Lagen ger inte någon självständig rätt att slå larm. Arbetstagare som genom att slå larm gör sig skyldiga till brott är undantagna från lagens skydd. Ändringen i offentlighets- och sekretesslagen innebär att i mål om tillämpningen av den nya lagen ska sekretess gälla hos domstol för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider avsevärd skada eller betydande men om uppgiften röjs. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2017 (SFS 749).

Genom ändringar i *diskrimineringslagen* ska arbetet med aktiva åtgärder inom arbetslivet och utbildningsområdet omfatta samma diskrimineringsgrunder som diskrimineringsförbuden. En förklaring av uttrycket "aktiva åtgärder" har införts i lagen. Vidare innebär ändringarna att ett övergripande ramverk för arbetet med aktiva åtgärder anvisas, medan utformningen av de konkreta åtgärderna överlämnas till arbetsgivare respektive utbildningsanordnare att utforma i samverkan med arbetstagare respektive studenter, elever och barn. Det nuvarande kravet på en lönekartläggning för jämställda löner kvarstår, men en sådan kartläggning ska genomföras årligen. När det gäller formerna för dokumentation av arbetet med aktiva åtgärder ersätts dagens krav på särskilda planer med ett allmänt krav på skriftlig dokumentation. Kravet på skriftlig dokumentation vid lönekartläggningen ändras till att omfatta arbetsgivare med minst 10 arbetstagare i stället för dagens 25. Den skriftliga dokumentationen ska ske årligen. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2017 (SFS 828).

I *lagen om anställningsskydd* har den nuvarande begränsningen för allmän visstidsanställning kompletterats med en ny regel. En omvandling ska inte bara ske om anställningstiden överstiger två år under en femårsperiod utan även om det sker under en period då tidsbegränsade anställningar i form av allmän visstidsanställning, vikariat och säsongsarbete enligt anställningsskyddslagen följt på varandra. En anställning ska anses ha följt på en annan om den tillträtts inom sex månader från den föregående anställningens slutdag (SFS 248).

Miljörätt

Miljöbalken har ändrats med följdändringar i ett antal lagar. *Lagen om kreditering på skattekonto av stöd för investeringar i källsorteringsutrymmen* har upphävts. Ändringarna syftar till att på ett tydligare och mer samlat sätt införa den s.k. avfallshierarkin i miljöbalken. Avfallshierarkin som regleras i EU:s ramdirektiv om avfall anger den prioritetsordning för politik och lagstiftning som medlemsstaterna ska ha när det gäller förebyggande och behandling av avfall. Hierarkin innebär att medlemsstaternas första prioritet i lagstiftning och politik ska vara att främja avfallsförebyggande åtgärder. Hierarkin anger även en prioritetsordning vid valet av metod för behandling av det avfall som uppstår. Lagändringarna innebär att det tydligt av miljöbalkens allmänna hänsynsregler framgår att alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna till att förebygga och återvinna avfall. Bestämmelser om behandling av avfall som följer av avfallshierarkin har förts in i balken. Den som behandlar avfall, eller är ansvarig för att avfall behandlas, ska välja en metod enligt en angiven prioritetsordning. Avsteg från hierarkins prioritetsordning kan göras om det ger ett bättre resultat för människors hälsa och miljön som helhet eller om den behandlingsmetod som ska användas enligt hierarkin får orimliga konsekvenser (SFS 782 m.fl.).

Riksdagen har godkänt Nagoyaprotokollet om tillträde till genetiska resurser och rättvis och skälig fördelning av den nytta som uppstår vid deras utnyttjande. Nya bestämmelser i *miljöbalken* har antagits som rör användningen av genetiska resurser och traditionell kunskap som rör genetiska resurser i syfte att genomföra protokollet, och de innebär i huvudsak att den EU-förordning som antagits för genomförandet kompletterats med en straffbestämmelse. Straffbestämmelsen avser brott mot skyldigheter som en användare av en genetisk resurs eller traditionell kunskap har i fråga om att visa tillbörlig aktsamhet. Aktsamheten handlar om att ta reda på hur man har fått tillträde till att använda resursen eller kunskapen och om hur nyttan av användningen fördelas med hänsyn till ursprungsinnehavarens intresse av att få en rättvis och skälig del av den nyttan (SFS 783).

Miljöbalken har ändrats mot bakgrund av att kemikalielagstiftningen i allt väsentligt nu finns i EU-förordningar. Ändringarna sker med hänsyn till vissa EU-förordningar, bl.a. om bekämpningsmedel (biocidprodukter och växtskyddsmedel). Kraven i EU-förordningarna har bl.a. medfört att bestämmelser om produktinformation och godkännande av bekämpningsmedel har tagits bort i balken. Vidare har straffbestämmelser införts för överträdelse av EU-förordningen om biocidprodukter samt för överträdelse av EU-förordningen om fluorerade växthusgaser. En ny forumbestämmelse gäller för mark- och miljödomstolarnas hantering av mål om fördelning av kostnader för

tester som behöver göras enligt EU-förordningarna om bekämpningsmedel (SFS 781).

Miljöbalkens straffbestämmelse om miljöbrott har ändrats så att det straffbara området för brott i samband med avfallshantering utökats till att avse all hantering av avfall som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön. Tidigare omfattades endast sådan hantering av avfall som innebar förvaring eller bortskaffande av avfall (SFS 341).

Lagstiftning om fiske

Genom ändringar *fiskelagen* och i *lagen om EG:s förordningar om den gemensamma fiskeripolitiken* överförs vissa överträdelser som begås efter landning av fiskefångsten från det straffrättsliga området till ett system med sanktionsavgifter i syfte att effektivisera sanktionssystemet. Regeringen har bemyndigats att meddela föreskrifter om vilka överträdelser som ska leda till en sanktionsavgift och vilken avgift som ska betalas. Avgiften ska uppgå till minst 1 000 kronor och högst 50 000 kronor. Vidare har frågor om subjektivt ansvar, avgiftsbefrielse i vissa fall, undvikande av dubbla sanktioner, rätt för den avgiftsskyldige att yttra sig, verkställighet och preskription reglerats. Det har också gjorts ändringar som motiveras av Lissabonfördraget, reformen av EU:s gemensamma fiskeripolitik och tidigare genomförda ändringar i *fiskelagen* (SFS 824 f.).

Straffrätt

För att genomföra ett EU-direktiv om penningförfalskning har ändringar gjorts i *brottsbalken*. Syftet med direktivet är att bättre bekämpa förfalskning av euron och andra valutor samt säkerställa ett bättre samarbete mot förfalskningsbrotten. Direktivet ersätter ett tidigare rambeslut på samma område. Lagändringarna innebär att maximistraffet för olovlig befattning med falska pengar, grovt brott, höjts från fängelse i fyra år till fängelse i sex år (SFS 348).

Straffskalorna i *narkotikastrafflagen* och *lagen om straff för smuggling* har delats upp och det har införts två nya brott: synnerligen grovt narkotikabrott och synnerligen grov narkotikasmuggling. Straffet för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling är fängelse i lägst två och högst sju år. För synnerligen grovt narkotikabrott och synnerligen grov narkotikasmuggling ska dömas till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vidare har det klargjorts i lagtexten vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är synnerligen grovt. Ändringarna innebär också att de särskilda brottsbeteckningarna ringa narkotikabrott och ringa narkotikasmuggling införts (SFS 488 f.).

Brottsbalken m.fl. lagar har ändrats för att organiserad brottslighet mer effektivt ska kunna motverkas. Ändringarna innebär bl.a. följande. Försök, förberedelse och stämpling till allvarliga brott har kriminaliserats i större utsträckning än tidigare. Det gäller bl.a. grovt olaga hot, grov utpressning, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak samt grovt och synnerligen grovt vapenbrott. Bestämmelsen om straff för förberedelse och stämpling har ändrats så att högre straff än fängelse i två år ska kunna dömas ut i fler fall. Den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning och låter bli att förhindra vissa allvarliga brott inom ramen för sammanslutningen ska kunna dömas för det. Det har införts nya omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Bland annat ska det vid vissa brott med hotinslag särskilt beaktas om gärningen har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag. Brottsbeteckningarna grovt brott och ringa brott har införts för de brott som berörs av ändringarna och som inte redan har en sådan beteckning (SFS 508 f.).

Rättegångsbalken, lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall och lagen om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet har ändrats i syfte att mer effektivt kunna motverka terrorism. Ändringarna innebär bl.a. att det införts ett särskilt straffansvar för den som tar emot utbildning avseende bl.a. terroristbrott, reser eller påbörjar en resa till ett annat land än det land där personen är medborgare om avsikten är att begå eller förbereda eller att ge eller ta emot utbildning avseende bl.a. terroristbrott, finansierar en sådan resa som avses ovan, eller finansierar en person eller en sammanslutning av personer som t.ex. begår terroristbrott, oavsett syftet med finansieringen. Ansvar ska inte dömas ut om gärningen är ringa. Ändringarna rör också svensk domstols behörighet att döma över brotten liksom möjligheten att använda hemliga tvångsmedel (SFS 93 f.).

För att genomföra ett EU-direktiv har ändringar gjorts i *brottsbalken* och *lagen om erkännande och verkställighet av beslut om förverkande inom Europeiska unionen*. Ändringarna innebär att möjligheterna att förverka inte bara utbytet av ett konkret brott, utan även utbyte av en inte närmare preciserad brottslig verksamhet (utvidgat förverkande), utökats till att gälla vid fler typer av brott. Utvidgat förverkande ska kunna beslutas vid alla brott som har fyra års fängelse eller mer i straffskalan och som är av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Utvidgat förverkande ska även kunna beslutas vid t.ex. brott som har två års fängelse eller mer i straffskalan om brottet har utgjort led i en brottslighet som har utövats i organiserad form. Vidare har möjligheterna att besluta om förverkande även utan samband med en fällande brottmålsdom utökats (SFS 486 f.).

Ett nytt brott, olovlig identitetsanvändning, har införts i *brottsbalken*. Straffbestämmelsen syftar till att motverka missbruk av identitetsuppgifter och ge skydd mot den integritetskränkning det innebär att få dessa utnyttjade. För straffansvar krävs att någon utger sig för att vara en annan person genom att olovligen använda den personens identitetsuppgifter och därigenom ger upphov till skada eller olägenhet för honom eller henne. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Olovlig identitetsanvändning får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Vidare ska brottet olaga förföljelse omfatta gärningar som utgör olovlig identitetsanvändning (SFS 485).

Ändringar i bl.a. *brottsbalken* och *rättegångsbalken* syftar till att förenkla och förtydliga de regler som gäller för hur domstolen ska bestämma påföljd när en tilltalad döms för ytterligare brott som begåtts innan en tidigare påföljd helt har verkställts eller annars upphört. Ändringarna innebär att domstolen i en sådan situation som huvudregel ska bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Möjligheten att bestämma att en tidigare dom ska omfatta också tillkommande brottslighet, s.k. konsumtionsdom, eller att undanröja en utdömd påföljd och bestämma ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten ska bara användas i undantagsfall. Regleringen har också gjorts mer konsekvent när det gäller hur brott som utgör återfall ska behandlas. Det görs en principiell skillnad mellan brott begångna före en tidigare dom (nyupptäckt brottslighet) och brott begångna efter en tidigare dom men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (ny brottslighet). Ändringarna innebär bl.a. att gemensam straffmätning fortsättningsvis endast ska tillämpas vid nyupptäckt brottslighet. Vidare innebär ändringarna att ungdomstjänst och ungdomsvård omfattas av regleringen om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom (SFS 491 f.).

Ordning och säkerhet

En ny lag, *lagen om uppgiftsskyldighet vid myndighetssamverkan mot viss organiserad brottslighet*, har antagits som syftar till att underlätta informationsutbytet mellan myndigheter som samverkar för att förebygga, förhindra eller upptäcka viss organiserad brottslighet. Av integritets-skäl har uppgiftsskyldigheten begränsats till att omfatta endast sådana fall där behovet av ett effektivt informationsutbyte är extra starkt och därmed särskilt motiverat. För att lagen ska vara tillämplig krävs det bl.a. att samverkan mellan myndigheterna är formaliserad genom särskilda beslut och att den mottagande myndigheten behöver uppgiften för att delta i samverkan. Dessutom ska en intresseavvägning göras av den utlämnande myndigheten. En uppgift ska inte lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut (SFS 744).

Riksdagen har godkänt ett avtal mellan Sverige och USA om ett förstärkt samarbete för att förebygga och bekämpa brottslighet samt gjort ändringar i *lagen om internationellt polisiärt samarbete*. Avtalet syftar till att effektivisera formerna för det informationsutbyte som länderna har redan i dag och att samtidigt skapa ett högt integritetsskydd för överförda uppgifter. Avtalet innebär en förbättrad skyddsnivå för de uppgifter som utväxlas mellan länderna. Lagändringarna träder i kraft den dag som regeringen bestämmer (SFS 484).

En ändring i *lagen om särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet* innebär att regeringen med stöd av lagen kan meddela nya föreskrifter som börjar gälla direkt efter det att giltighetstiden för tidigare föreskrifter gått ut och inte som förut tidigast två veckor efter det att giltighetstiden gått ut (SFS 724).

Giltighetstiden för den bestämmelse i *lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet* som ger Säkerhetspolisen möjlighet att hämta in övervakningsuppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet för vissa samhällsfarliga brott har förlängts till utgången av 2017 (SFS 839).

Lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet har ändrats när det gäller den bestämmelse som reglerar i vilken utsträckning uppgifter som upptagits eller upptecknats omgående ska förstöras. Ändringen innebär att förstöringsskyldigheten avser uppgifter i sådana meddelanden mellan en person som är misstänkt för brott och hans eller hennes försvarare vilka skyddas enligt 27 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken. På så vis har bestämmelsen återställts till att ha den innebörd som den hade innan den 1 januari 2015 (SFS 558).

Lagen om brandfarliga och explosiva varor har ändrats för att genomföra ett omarbetat EU-direktiv. Direktivet syftar främst till att anpassa det tidigare explosivvarudirektivet till ett beslut inom EU om en gemensam ram för saluföring av produkter. Ändringarna innebär att det regleras i lagen att export av explosiva varor omfattas av krav på tillstånd och att ekonomiska aktörer som inte tar fysisk befattning med explosiva varor också omfattas av aktsamhetskravet (SFS 379).

Processrätt

Ändringar i *rättegångsbalken* syftar till att effektivisera och förbättra domstolsprocessen. Ändringarna innebär att handläggningen av mål och ärenden i större utsträckning ska kunna anpassas till förhållandena i det enskilda fallet, särskilt genom att tekniken med ljud- och bildupptagningar utnyttjas fullt ut. För att minska de negativa konsekvenserna av inställda huvudförhandlingar ska förhörspersoner som infunnit sig i större utsträckning kunna lämna sina uppgifter vid det tillfället. Om en rättegång måste tas om i samma instans ska domstolen i fler fall kunna återanvända förhör från den tidigare huvudför-

handlingen. Ändringarna innebär vidare att inte bara förhör utan även syn som huvudregel ska dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning, vilken sedan kan användas i överklagade mål. Sammanställningar av parternas ståndpunkter ska upprättas i större utsträckning under tvistemålsförberedelsen i tingsrätt. För att åstadkomma större flexibilitet i handläggningen har hovrätterna getts utökade möjligheter att avgöra brottmål utan huvudförhandling. Möjligheten för domstolar att hänvisa till ljud- och bildupptagningar har utökats. Bestämmelserna om en parts frånvaro vid huvudförhandling i hovrätt har förtydligats. Förutsättningarna för Högsta domstolens prejudikatbildning har stärkts bl.a. genom att hovrätten ska kunna hänskjuta en prejudikatfråga till Högsta domstolen (SFS 37).

Andra ändringar i *rättegångsbalken* syftar till ökad endomarbehörighet i tvistemål. Huvudregeln vid huvudförhandling i tvistemål är att tingsrätten ska bestå av tre lagfarna domare. Lagändringarna innebär att tingsrätten i sådana mål ska vara domför med en lagfaren domare om det är tillräckligt med hänsyn till målets omfattning och svårighetsgrad. Genom ändringen har parterna inte längre något bestämmande inflytande över domförhetsfrågan. För familjemålen har det dock inte gjorts någon förändring när det gäller rättens domförhet (SFS 244).

Domstolsprövningen av frågor om immaterialrätt, marknadsföringsrätt och konkurrensrätt har samlats i två särskilda domstolar: i första instans Patent- och marknadsdomstolen vid Stockholms tingsrätt och i andra instans Patent- och marknadsöverdomstolen vid Svea hovrätt. En ny lag, *lagen om patent- och marknadsdomstolar*, har antagits och följdändringar har gjorts i ett fyrtiotal lagar. Den nya lagen innehåller bestämmelser om hur mål och ärenden ska handläggas i domstolarna och om domstolarnas sammansättning. Det finns bl.a. särskilda bestämmelser om möjligheterna att handlägga mål och ärenden gemensamt och att åberopa nya omständigheter eller ny bevisning. Som en konsekvens av den nya domstolsordningen upphör Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen som myndigheter (SFS 188 f.).

I syfte att öka rättssäkerheten i förundersökningar och för att de brottsbekämpande myndigheterna ska kunna bedriva en mer effektiv och ändamålsenlig utredningsverksamhet har *rättegångsbalken* m.fl. lagar ändrats. Lagändringarna innebär bl.a. följande. Det har blivit tydligare att kravet på objektivitet gäller såväl före som under förundersökningen samt efter att åtal har väckts. Det har blivit möjligt att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning, t.ex. en mobiltelefon, från en person som ska förhöras om det kan antas att utredningen annars försvåras. Det framgår direkt av lagen att den som ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas får tas med till den plats där åtgärden ska verkställas. Beslag av föremål som kan ha betydelse som

bevisning ska som huvudregel bestå till dess att domen fått laga kraft även om domen är frikännande (SFS 546 f.).

För att komplettera EU:s kvarstadsförordning har antagits en *lag om kvarstad på bankmedel inom EU*, och ändringar har gjorts i bl.a. *offentlighets- och sekretesslagen*. Det övergripande syftet med EU-förordningen är att underlätta för fordringsägare inom EU att driva in sina fordringsanspråk över gränserna. Genom förordningen skapas ett gemensamt regelverk för kvarstad på bankmedel för fordringsanspråk i privaträttsliga tvister som är gränsöverskridande. Förfarandet enligt förordningen kan användas som ett alternativ till medlemsstaternas nationella förfaranden för kvarstad. Den nya lagen och lagändringarna träder i kraft den 18 januari 2017 (SFS 757).

Insolvensrätt

En ny *skuldsaneringslag* har antagits som ska ersätta den tidigare lagen från 2006. Den nya lagen syftar till att fler evighetsgäldenärer ska erbjudas en möjlighet att starta om på nytt utan en betungande skuld börda. Ändringarna innebär att ansökningsförfarandet har förenklats, att kravet på överskuld sättning har nyanserats och att gäldenärens betalningar har underlättats. Det ska också gå snabbare än tidigare för en gäldenär att ta sig igenom skuldsaneringsförfarandet. Vidare har antagits en ny lag, *lagen om skuldsanering för företagare*. Genom denna erbjuds överskuld satta personer som är eller har varit engagerade i en näringsverksamhet som drivits på ett försvarligt och lojalt sätt en särskild form av skuldsanering (F-skuldsanering). Lagändringarna träder i kraft den 1 november 2016 (SFS 675 f.).

Medborgarskaps- och utlänningslagstiftning

Ändringar i *lagen om mottagande av asylsökande m.fl.* innebär att rätten till bistånd enligt lagen som regel ska upphöra för vuxna utlänningar som inte bor tillsammans med barn under 18 år när utlänningens avvisnings- eller utvisningsbeslut fått laga kraft eller inom viss tid därefter. För utlänningar som har ett beslut om tidsfrist för frivillig avresa upphör rätten till bistånd senast när tidsfristen löpt ut. Om inhibition beslutats eller ny prövning beviljats innan dess, upphör dock rätten till bistånd först efter en vecka från det att beslutet om avvisning eller utvisning på nytt blivit verkställbart. För utlänningar som inte har ett beslut om tidsfrist för frivillig avresa upphör rätten till bistånd när beslutet om avvisning eller utvisning fått laga kraft. Om ett beslut om inhibition eller ny prövning fattats efter att rätten till bistånd upphört har utlänningen åter rätt till bistånd. Rätten upphör en vecka efter det att avvisnings- eller utvisningsbeslutet på nytt blivit verkställbart. Om det är uppenbart oskäligt ska rätten till bistånd inte upphöra (SFS 381).

Ändringar i *passlagen* syftar till att motverka missbruk av svenska pass. Ändringarna innebär att svenska medborgare ska kunna beviljas

högst tre vanliga pass under en femårsperiod, att ett vanligt pass ska återkallas när ett provisoriskt pass utfärdas och att giltighetstiden för vanligt pass till barn sänkts till tre år (SFS 135).

En ny lag, *utlänningsdatalagen*, har antagits som reglerar behandling av personuppgifter i den verksamhet som Migrationsverket, Polismyndigheten och utlandsmyndigheterna bedriver enligt utlännings- och medborgarskapslagstiftningen. Syftet med lagen är att ge myndigheterna möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt och effektivt sätt och att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling (SFS 27).

En ny lag, *lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, har antagits och följdändringar har gjorts i *utlänningslagen* och *lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Den nya lagen som är tidsbegränsad och ska gälla i tre år syftar till att kraftigt minska antalet asylsökande, samtidigt som kapaciteten i mottagandet och etableringen förbättras. Lagändringarna innebär bl.a. tidsbegränsade uppehållstillstånd för alla skyddsbehövande utom kvotflyktingar, begränsade möjligheter till anhöriginvandring för skyddsbehövande med tidsbegränsade tillstånd och skärpt försörjningskrav. Vidare innebär ändringarna att det inte ska vara möjligt att bevilja uppehållstillstånd till övrig skyddsbehövande och att uppehållstillstånd på grund av synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter endast ska få beviljas om det skulle strida mot ett svenskt konventionsåtagande att avvisa eller utvisa utläningen (SFS 752).

En ändring har gjorts av bestämmelsen om formella avvisningsgrunder i *utlänningslagen*. Syftet med ändringen är att förtydliga att en person som vistas i Sverige under viseringsfri tid eller som är undantagen från kravet på visering får avvisas om han eller hon inte avser att lämna Sverige efter att viseringstiden eller den viseringsfria tiden har löpt ut. Ändringen syftar till att Sverige ska uppfylla sina åtaganden enligt EU-rätten (SFS 632).

En ny lag, *lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning*, har antagits. Lagen innebär att en kommun är skyldig att efter anvisning ta emot vissa nyanlända invandrare för bosättning i kommunen. Regeringen får enligt lagen utfärda föreskrifter om bl.a. kriterier för och förfarandet vid anvisning (SFS 38).

Lagstiftning om hälso- och sjukvård

En ny lag, *lagen om avgiftsfrihet för viss screening inom hälso- och sjukvården*, har antagits som innebär att ett landsting ska erbjuda viss avgiftsfri screening och att regeringen får meddela föreskrifter om vilken screening som avses. Regeringen (eller myndighet) får dessutom meddela föreskrifter om de villkor som ska gälla för screeningen (SFS 659).

En ny lag, *lagen om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering*, har antagits. De nya bestämmelserna in-

nebär bl.a. att staten ska betala ersättning för personskada till personer som har fått narkolepsi som med övervägande sannolikhet har orsakats genom användning av vaccinet Pandemrix. Dessa personer ska i första hand få ersättning från den s.k. Läkemedelsförsäkringen och i andra hand av staten när begränsningen i försäkringen för hur mycket ersättning som totalt kan betalas ut till samtliga drabbade aktualiserats. Rätten till ersättning från staten gäller i de fall vaccinet har tillhandahållits under vaccinationskampanjen 2009 och 2010. Den sammanlagda ersättningen från Läkemedelsförsäkringen och staten är begränsad till högst 10 miljoner kronor för varje person som har beviljats ersättning. Ärenden om den statliga ersättningen handläggs av Kammarkollegiet, vars beslut ska kunna överklagas till Statens skaderegleringsnämnd. En ny bestämmelse i *offentlighets- och sekretesslagen* gäller i ärenden om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi (SFS 417 f.).

En ny lag, *lagen om behandling av personuppgifter i ärenden om licens för läkemedel*, har antagits. Vidare har *läkemedelslagen*, *offentlighets- och sekretesslagen*, *lagen om handel med läkemedel*, *lagen om läkemedelsförmåner m.m.*, *lagen om receptregister* och *lagen om kontroll av narkotika* ändrats. De nya bestämmelserna innebär bl.a. att man ska kunna hämta ut licensläkemedel på ett valfritt öppenvårdsapotek och att extemporeläkemedel, lagerberedningar och licensläkemedel ska få ingå i läkemedelsförmånerna utan att prövas enligt den tidigare ordningen. Vidare har det införts tillstånd för apotek att tillverka narkotika och för öppenvårdsapotek och partihandlare att handla med narkotika. Ändringarna i läkemedelslagen träder i kraft först den 1 januari 2017 och ändringarna i *lagen om läkemedelsförmåner m.m.* och *lagen om receptregister* den 1 april 2017 (SFS 526 f.).

Hälso- och sjukvårdslagen, *tandvårdslagen*, *lagen om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom EES* och *patientlagen* har förändrats. Det har införts en skyldighet för vårdgivare att lämna viss information till patienter och att tillhandahålla fakturor till de patienter som avser att begära ersättning för sina kostnader i respektive försäkringsland. Vidare har ett förtydligande gjorts av att Försäkringskassan vid sin prövning av en ansökan om ersättning eller förhandsbesked särskilt ska beakta sjukdomens eller skadans karaktär och förväntade utveckling, patientens individuella omständigheter i övrigt och om det finns skäl att prioritera hanteringen av ansökan (SFS 655 f.).

Ändringar har gjorts i *lagen om receptregister*, *smittskyddslagen* och *lagen om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd*. Ändringarna innebär följande. Receptregistret tillåts innehålla uppgift om kostnadsfrihet enligt smittskyddslagen, vilket medför att öppenvårdsapoteken ska lämna ut sådana uppgifter till E-hälsomyndigheten. E-hälsomyndigheten ska för vissa ändamål lämna ut uppgifterna till det landsting som ska ersätta kostnaderna för smittskyddsläkemedlen. Det har införts en bestämmelse om vilket

landsting som ska ersätta ett öppenvårdsapotek för kostnader för smittskyddsläkemedel och det har förtydligas vilka som är berättigade till kostnadsfria läkemedel. Vidare ska landstinget erbjuda barn som omfattas av lagen om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd vissa varor som avses i lagen om läkemedelsförmåner m.m. och regeringen ska få meddela föreskrifter om avgifter för sådana varor. Ändringarna i lagen om receptregister och i smittskyddslagen träder i kraft den 1 oktober 2016 (SFS 522 f.).

Bestämmelserna i *patientsäkerhetslagen* om vem som ska utse ordförande, andra ledamöter och ersättare i Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd och om kvalifikationer för att kunna utses till dessa uppdrag har tagits bort för att i stället meddelas i förordning (SFS 519).

Tobakslagen har bl.a. förändrats så att cigaretter och rulltobak med karakteristisk smak förbjuds, att tillverkare och importörer av tobaksvaror får en utökad rapporteringsskyldighet, att kombinerade hälsovarningar (text och bild) motsvarande 65 procent av fram- och baksidan ska finnas på styckförpackningar för vissa tobaksvaror och att märkningen av förpackningar till vissa tobaksvaror inte får innehålla information om innehållet av nikotin, tjära eller kolmonoxid eller likna ett livsmedel eller en kosmetisk produkt (SFS 353).

Genom en ny lag, *lagen om bidrag för glasögon till vissa barn och unga*, har det införts en skyldighet för landstingen att lämna bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga som är mellan 8 och 19 år och som omfattas av landstingens skyldighet att erbjuda hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen. Detsamma gäller den som erbjuds hälso- och sjukvård med stöd av lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. och lagen om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. Vidare innebär lagen att regeringen får meddela föreskrifter om bidragets storlek, om övriga villkor för bidraget och om återbetalningsskyldighet (SFS 35).

Ensamstående kvinnor har getts samma möjlighet till assisterad befruktning inom svensk hälso- och sjukvård som gifta par, registrerade partner och sambor. En ensamstående kvinna som genomgår en assisterad befruktning inom svensk hälso- och sjukvård blir barnets enda rättsliga förälder. De ändrade reglerna återfinns i *föräldrabalken* och *lagen om genetisk integritet m.m.* (SFS 17 f.).

Socialrätt

Socialtjänstlagen har förtydligats i fråga om kravet på den enskilde att i första hand själv tillgodose sina behov. Den nya bestämmelsen innebär att den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om denne står till arbetsmarknadens förfogande. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om denne inte står till arbetsmarknadens förfogande (SFS 654).

Lagstiftning om utbildning

Ändringar har genomförts i *socialförsäkringsbalken*, *inkomstskattelagen*, *studiestödslagen*, *offentlighets- och sekretesslagen* och *lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Ändringarna avser ett tillfälligt utbildningsbidrag som införts för personer med examen på forskarnivå som läser en särskild kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen. De innebär bl.a. att bidraget är skattepliktigt, att sekretess gäller i ärenden om bidrag och att en etableringsplan ska upphöra att gälla när en nyanländ påbörjar utbildningen. Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid då utbildningsbidraget lämnas (SFS 700 f.).

Bestämmelser har införts i *skollagen* om att den minsta totala undervisningstiden utökas med 105 timmar i grundskolan, specialskolan och sameskolan samt i grundsärskolan, utom inom inriktningen träningsskolan. Lagändringarna omfattar att den ökade undervisningstiden i grundskolan ska användas för ämnet matematik (SFS 553).

Ändringar i *högskolelagen* gäller rätten för lärare och studenter att utse ledamöter i styrelser för statliga universitet och högskolor i stället för att vara representerade i sådana styrelser (SFS 744).

Ändringar har gjorts i *skollagen* som rör bidrag till enskilda huvudmän för förskolor och skolor i form av tilläggsbelopp för särskilt stöd till barn och elever och de innebär att det förtydligas att tilläggsbeloppet ska vara individuellt bestämt utifrån barnets eller elevens behov (SFS 550).

Ytterligare ändringar i *skollagen* innebär att uppgifter inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som avser modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål får överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. Även uppgifter som avser fjärrundervisning i modersmål eller studiehandledning på modersmål får överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. Uppgifterna får dock endast överlämnas om huvudmannen har gjort vad som rimligen kan krävas för att anordna utbildningen inom den egna organisationen. Vidare har skollagens definition av entreprenad ändrats. Den omfattar att en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman med bibehållet huvudmannaskap sluter avtal med någon annan än kommunen, landstinget eller den enskilde huvudmannen om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen. Ändringarna omfattar också ett undantag från kommunallagen som ger kommuner och landsting befogenhet att utföra uppgifter inom skolväsendet på entreprenad åt en annan huvudman inom skolväsendet, även om angelägenheten inte har anknytning till kommunens eller landstingets område eller medlemmar (SFS 761).

Genom en ändring i *skollagen* får regeringen (eller myndighet) meddela föreskrifter om en försöksverksamhet med tidsbegränsade anställningar. Anställningarna innebär undantag från skollagens krav på legitimation och behörighet för att få undervisa. Försöksverksamheten får avse personer som ska bedriva undervisning som lärare i skolväsendet i ett eller flera ämnen där det råder brist på legitimerade och behöriga lärare. Det krävs att personen har ämneskunskaper som motsvarar de ämneskunskaper som krävs för en behörighetsgivande lärarexamen i det eller de ämnen som han eller hon ska bedriva undervisning i, samt genomföra en kompletterande pedagogisk utbildning för att uppnå en behörighetsgivande lärarexamen i det eller de ämnena. En person ska få anställas inom ramen för försöksverksamheten i högst två år, med möjlighet till förlängning till högst tre år om det finns särskilda skäl (SFS 15).

Riksdagen har godkänt ett avtal mellan Sveriges regering och konsortiet för europeisk forskningsinfrastruktur European Spallation Source Eric. Enligt avtalet ska organisationen beviljas privilegier i Sverige som består i befrielse från mervärdesskatt och punktskatter. För att en sådan skattebefrielse ska komma till stånd har *lagen om immunitet och privilegier i vissa fall* ändrats. Lagändringen träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 337).

En ny lag, *lagen om erkännande av yrkeskvalifikationer*, gäller reglerade yrken i Sverige och ersätter bestämmelser i ett antal författningar genom vilka ett EU-direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer tidigare har genomförts för vissa reglerade yrken. Den nya lagen syftar också till att genomföra delar av andra EU-direktiv. Ändringar har samtidigt gjorts i *lagen om bevakningsföretag*, *socialtjänstlagen*, *lagen om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård*, *patientsäkerhetslagen*, *skollagen*, *taxitrafiklagen* och *lagen om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet*. Dessutom har en ny sekretessbestämmelse tagits in i *offentlighets- och sekretesslagen* (SFS 145 f.).

Lagstiftning om försvar

En ny lag, *lagen om skydd för geografisk information*, har antagits som ersätter en lag om skydd för landskapsinformation. Syftet med den nya lagen är detsamma som med den tidigare lagen, dvs. att skydda uppgifter av betydelse för totalförsvaret (SFS 319).

Ändringar i *lagen om utbildning för fredsfrämjande verksamhet* innebär att bemyndigandet för regeringen att sända väpnad styrka utomlands för övning och annan utbildning omfattar all slags övning och annan utbildning inom ramen för internationellt militärt samarbete. Den tidigare begränsningen av regeringens beslutsbefogenhet till övningar och annan utbildning för fredsfrämjande verksamhet har alltså tagits bort (SFS 647).

Monica Hall och Bengt Billquist